

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-95-102](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-95-102)

УДК 338.2

JEL Classification: D24; O10

Алла Вінтоняк

доктор філософії з природничих наук,
старша викладачка кафедри управління та адміністрування,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
(Івано-Франківськ, Україна)

E-mail: alla.vintoniak22@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-7729-7602>

ResearcherID: [JTS-6786-2023](https://orcid.org/0000-0002-7729-7602)

Надія Вакун

викладачка кафедри управління та адміністрування,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
(Івано-Франківськ, Україна)

E-mail: vakyn.n.m@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0005-0639-4391>,

ResearcherID: [rid73317](https://orcid.org/0009-0005-0639-4391) and [vakyn.n.m](https://orcid.org/0009-0005-0639-4391)

МЕТОДИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

У статті досліджено методи екологічного менеджменту як інструменту впливу на економічний розвиток держави. Найперше, у статті розкрито взаємозв'язок між екологічним станом довкілля та економічним розвитком держави. Розглянуто сучасні підходи до управління довкіллям та їхній вплив на економіку, зокрема роль сталих практик у стимулюванні інновацій, збереженні ресурсів, зменшенні негативного впливу на довкілля. У статті також проаналізовано важливість співпраці між урядом, громадськістю та підприємствами в досягненні сталого розвитку через застосування методів екологічного менеджменту. Важливим є розкриття автором шляхів управління довкіллям з метою забезпечення економічної стабільності держави. Серед них варто виділити: законодавче регулювання, економічні інструменти, технологічні інновації, освіта та інформування, міжнародна співпраця. Проаналізовано сучасні стратегії та методи, які використовуються для збалансованого підходу до екологічного менеджменту та стимулювання сталого економічного зростання. У статті розкрито основні аспекти впливу на екосистему та економічний розвиток України в умовах воєнного конфлікту, а також наводяться конкретні заходи для їх вирішення. Серед таких аспектів виділено такі: порушення екологічного балансу; негативний вплив на інфраструктуру; економічні збитки; збільшення екологічних ризиків; порушення міжнародних стандартів.

Ключові слова: екологічний стан навколишнього середовища; економічне зростання; економічні збитки; управління довкіллям; сталий економічний розвиток.

Рис.: 1. Бібл.: 8.

Постановка завдання. Екологічний стан навколишнього середовища – це загальна оцінка стану екологічної ситуації в певній місцевості, регіоні, державі, континенті тощо, у тому числі інформація стосовно актуальних екологічних проблем. Основними центрами зосередження екологічних проблем зазвичай є високоурбанізовані регіони, міські агломерації та великі промислові центри. Найбільші викиди шкідливих речовин у таких регіонах характерні для водних ресурсів та атмосфери. Основні обсяги скидів у воду та викидів у повітря локалізовані в містах та міських агломераціях. Основними забруднювачами найчастіше є промислові підприємства.

Величезна сільськогосподарська освоєність та невинуватена розореність земель, концентрація промислового виробництва та його застаріла технологія, хижацьке ставлення людини до природи унеможливають стабільний розвиток та функціонування екосистеми. Варто лише зауважити, що забруднення проявляється через надмірну концентрацію тих чи інших хімічних елементів або енергії вище фонових або допустимих норм. Воно може бути природного й техногенного походження і може викликати якісні зміни характеристик основних компонентів природи та їхніх складових і негативно впливати на живі організми.

Поряд з усім вищевказаним, погіршення екологічної ситуації має негативний вплив не лише на екосистему землі, а і провокує негативні зміни в глобальних економічних процесах. Варто зауважити, що екологія має значний вплив на економіку країни. Погіршення якості навколишнього середовища може призвести до збільшення витрат на лікування хвороб, зменшення продуктивності праці, втрати робочих місць у зв'язку з обмеженнями виробництва тощо. З іншого боку, інвестиції у збереження довкілля та відновлювальні джерела енергії можуть стати джерелом нових робочих місць та збільшенням конкурентоспроможності економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження екологічної ситуації довкілля та її впливу на економічний розвиток держави займалися такі науковці: М. Шкурат, К. Тукіла, У. Росола, Н. Гладинець, М. Петричко, П. Загороднюк, К. Ситник, М. Будіко, М. Реймер та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Дійсно, питання екологічної стабільності довкілля було підняте багатьма авторами у своїх наукових працях. Досить багато робіт присвячено проблемам взаємозв'язку стану довкілля та економічних процесів. Проте це питання набуло більшої актуальності саме після повномасштабного вторгнення на територію України та потребує конкретних заходів щодо його врегулювання. Тому сьогодні актуальним є виділення конкретних аспектів взаємозв'язку між екологією та економікою; ефективних шляхів управління довкіллям з метою забезпечення сталого економічного розвитку.

Мета статті. Метою дослідження є визначення основних аспектів взаємозв'язку між станом екосистеми та економічними показниками, а також висвітлення ефективних шляхів екоменеджменту як інструмента забезпечення сталого розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. Зв'язок між екологічною ситуацією країни та її економічними показниками може бути дуже значущим. Негативний стан довкілля, такий як забруднення повітря, води та ґрунту, може мати серйозний вплив на економіку країни. Нижче наведемо важливі, на нашу думку, аспекти взаємозв'язку між екологічним станом довкілля та економічним розвитком держави.

Здоров'я населення: забруднене довкілля може призвести до погіршення здоров'я населення. Це може збільшити витрати на охорону здоров'я, лікування хвороб, втрату робочих годин через хвороби та інвалідність.

Сільське господарство: забруднення ґрунту та води може негативно вплинути на сільське господарство. Зменшення родючості ґрунту та якості води може зменшити врожайність та якість сільськогосподарської продукції.

Туризм: погана екологічна ситуація може зменшити привабливість країни для туристів. Забруднене середовище та погана якість повітря можуть відлякувати туристів, що може призвести до зменшення доходів від туризму.

Інвестиції: країни з кращою екологічною ситуацією можуть бути більш привабливими для інвесторів. Це може бути пов'язано з меншими ризиками для бізнесу, підвищеним споживчим попитом на більш екологічно чисті товари та послуги, а також з конкурентоспроможним рівнем інновацій у сфері екології та сталого розвитку.

Вартість енергії: збереження довкілля та перехід до відновлювальних джерел енергії може зменшити витрати на енергію та зробити економіку більш стійкою до коливань цін на енергоресурси.

Таким чином, екологічна ситуація країни може мати значущий вплив на її економічні показники, тому існує потреба в управлінні довкіллям з метою забезпечення сталого економічного розвитку.

Управління довкіллям з метою забезпечення сталого економічного розвитку є ключовим завданням, оскільки довкілля та економіка взаємодіють між собою у складних системах, і забруднення довкілля та економічні проблеми можуть мати взаємовплив на одне одного. Стабільне та здорове довкілля є важливою складовою сталого економічного розвитку. Збереження природних ресурсів та зменшення викидів шкідливих речовин може забезпечити сталу основу для економічного зростання. Проблеми довкілля часто перетинають межі країн, тому спільні зусилля можуть бути більш ефективними в управлінні довкіллям та забезпеченні сталого економічного розвитку.

Є багато шляхів управління довкіллям з метою забезпечення сталого економічного розвитку. Наведемо деякі з них, які, на нашу думку, є найбільш ефективними (рис. 1).

Наведені на рисунку *інструменти впливу на стан довкілля*, при їх правильному та раціональному застосуванні, сприятимуть налагодженню екологічної ситуації та сталому економічному розвитку. Давайте детальніше зупинимось на кожному із запропонованих напрямів менеджменту у сфері екологічних ситуацій.

Законодавче регулювання: уряди можуть встановлювати законодавчі норми та стандарти щодо якості повітря, води та ґрунту, обмеження викидів шкідливих речовин в атмосферу та водойми, а також стандарти для видалення та утилізації відходів. Це може стимулювати підприємства до впровадження більш чистих технологій та процесів.

Рис. 1. Інструменти впливу на стан довкілля

Джерело: складено авторами.

Економічні інструменти: до таких інструментів належать, наприклад, ринкові механізми, такі як системи квот на викиди, внутрішньобудинкове оподаткування викидів, використання фінансових стимулів (наприклад, субсидії на відновлювальні джерела енергії), а також механізми фінансової компенсації за втрату природних ресурсів.

Технологічні інновації: розвиток та впровадження нових технологій, що сприяють зменшенню викидів та використанню більш ефективних ресурсів, може допомогти знизити негативний вплив підприємств на довкілля.

Освіта та інформування: залучення громадськості до проблем довкілля, навчання населення принципам екологічного способу життя та підтримка освітніх проєктів можуть сприяти зміні свідомості та поведінки населення щодо довкілля.

Міжнародна співпраця: проблеми довкілля часто перетинають межі країн, тому співпраця міжнародних організацій, урядів та підприємств у вирішенні цих проблем може бути ефективним шляхом досягнення сталого розвитку.

Ці підходи можуть бути успішно використані окремо або в комбінації для досягнення балансу між економічними потребами сьогодення та збереженням довкілля для майбутніх поколінь.

Проблема зміни екологічних показників стану навколишнього середовища гостро постає і на території України. Після повномасштабного вторгнення Росії екосистема України зазнала значних змін, зрушень та збитків. Це, безумовно, тягне за собою масштабні зміни в економічних процесах держави. Пропонуємо розглянути деякі основні аспекти впливу воєнних дій на території України на її екосистему та економіку:

Порушення екологічного балансу: воєнний конфлікт може призвести до значного порушення екологічного балансу через знищення та забруднення природних ресурсів, таких як ґрунт, вода та повітря.

Негативний вплив на інфраструктуру: військові дії часто призводять до пошкодження інфраструктури, включаючи енергетичні об'єкти, промислові підприємства тощо, що має негативний вплив на довкілля та забезпечення економічної стабільності.

Економічні збитки: воєнний конфлікт прямо впливає на зниження виробництва, збільшення витрат на військові потреби та відновлення пошкоджених об'єктів.

Збільшення екологічних ризиків: воєнний конфлікт часто веде до збільшення екологічних ризиків через можливе використання військових технологій, що можуть мати негативний вплив на довкілля.

Порушення міжнародних стандартів: вторгнення Росії на територію України порушує міжнародні стандарти та угоди з охорони навколишнього середовища, що може призвести до додаткових проблем у сфері екології.

У цілому, вторгнення Росії на територію України має серйозний негативний вплив на екологічний стан країни та її економіку, що потребує комплексних заходів для вирішення цих проблем.

Пропонуємо декілька комплексних заходів, які, на нашу думку, можуть допомогти вирішити екологічні та економічні проблеми, що виникли у зв'язку із воєнним конфліктом на території України:

- відновлення інфраструктури: першочерговим завданням є відновлення пошкодженої інфраструктури, зокрема енергетичних об'єктів, водопровідно-каналізаційних систем, медичних та освітніх закладів. Це допоможе зменшити негативний вплив на довкілля та забезпечить сприятливі умови для економічного відновлення;

- очищення довкілля: необхідно провести комплексну програму очищення довкілля від забруднень, включаючи прибирання територій від військових залишків, демілітаризацію зон, що були використані для військових цілей, та відновлення екосистем;

- стимулювання економічного відновлення: для забезпечення економічного відновлення регіонів, постраждалих від війни, потрібно впровадити програми стимулювання бізнесу, надання фінансової допомоги підприємствам, що зазнали збитків, та розвиток нових галузей економіки;

- підтримка сільського господарства: сільському господарству, яке є важливою складовою економіки постраждалих регіонів, потрібна спеціальна підтримка та фінансова допомога для відновлення діяльності та стабілізації;

- створення екологічно чистих технологій: розвиток та впровадження екологічно чистих технологій виробництва та використання ресурсів може сприяти зменшенню негативного впливу на довкілля та забезпечити сталі економічне зростання.

Ці заходи можуть бути важливими для відновлення екологічної та економічної стабільності в регіонах, постраждалих від воєнного конфлікту на території України.

Висновки та пропозиції. Застосування методів екологічного менеджменту є важливим інструментом для досягнення сталого економічного розвитку держави. Ці методи дозволяють збалансувати потреби виробництва зі збереженням природних ресурсів та охороною навколишнього середовища.

Ефективне впровадження екологічного менеджменту сприяє зниженню витрат підприємств, стимулює інновації та розвиток нових технологій, а також сприяє підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Водночас це сприяє поліпшенню якості життя населення та збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь. Особливої актуальності питання управління змінами в екосистемі України набуло після повномасштабного вторгнення, адже екологія та економіка держави зіштовхнулись із великою кількістю проблем, більшість із яких стали великим випробуванням для усіх сфер діяльності країни. Таким чином, методи екологічного менеджменту мають ключове значення для розвитку сучасних економік, сприяючи їхній сталості та стійкості.

Список використаних джерел

1. Загороднюк П. О. Взаємозв'язок екологічної й економічної безпеки та її вплив на економічне зростання України / П. О. Загороднюк // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності. – 2014. – № 6. – С. 9–14.
2. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану / Т. Ю. Мельник // Економіка, управління та адміністрування. – 2022. – № 2 (100). – С. 3–11.
3. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України [Електронний ресурс] / Екодія. – Режим доступу: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html?amp>.
4. Про основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII // Вісник Верховної Ради України. – 2019. – № 16. – С. 70.
5. Росола У. В., Гладинець Н. Ю., Петричко М. М. Вплив війни на економіку України: макроекономічний аспект / У. В. Росола, Н. Ю. Гладинець, М. М. Петричко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2023. – № 19 (1). – С. 226–234.
6. Шкурат, М., Тукіла, К. Вплив екології на міжнародні економічні відносини / М. Шкурат, К. Тукіла // Економіка та суспільство. – 2021. – № 26. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-81т>.
7. Як війна впливає на природу України та чому збереження й відновлення природних екосистем є важливим у повоєнному відновленні [Електронний ресурс] / Екодія. – Режим доступу: <https://ecoaction.org.ua/iak-vijna-vplyvaie-na-pryrodu.html>.
8. Як війна вплинула на економіку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/ak-vijna-vplinu-la-na-ekonomiku-ukraini/a-63093916>.

References

1. Zahorodniuk, P.O. (2014). Vzaiemozviazok ekolohichnoi y ekonomichnoi bezpeky ta yii vplyv na ekonomichne zrostantia Ukrainy [Interrelationship of ecological and economic security and its influence on the economic growth of Ukraine]. *Ekolohiia dovkillia ta bezpeka zhyttiediialnosti – Environmental ecology and life safety*, (6), 9–14.
2. Melnyk, T.Yu. (2022). Derzhavna pidtrymka ta stymuliuvannia rozvytku biznesu v Ukraini pid chas dii voiennoho stanu [State support and stimulation of business development in Ukraine during the martial law]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia – Economy, management and administration*, 2(100), 3–11.

3. *Ekodiia*. (n.d.). Pryroda ta viina: yak viiskove vtorhnennia Rosii vplyvaie na dovkillia Ukrainy [Nature and war: how Russia's military invasion affects the environment of Ukraine]. <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html?amp>.

4. Pro osnovni zasady (strategii) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku [On the main principles (strategies) of the state environmental policy of Ukraine for the period until 2030], Law of Ukraine № 2697-VIII (28.02.2019) (Ukraine). *Visnyk Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (16), 70.

5. Rosola, U.V., Hladynets, N.Yu., Petrychko, M.M. (2023). Vplyv viiny na ekonomiku Ukrainy: makroekonomichnyi aspekt [Impact of the war on the economy of Ukraine: macroeconomic aspect]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Current problems of development economy of the region*, 1(19), 226–234.

6. Shkurat, M., Tukila, K. (2021). Vplyv ekolohii na mizhnarodni ekonomichni vidnosyny [Impact of ecology on international economic relations]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and society*, (26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-81т>.

7. *Ekodiia*. (n.d.). Yak viina vplyvaie na pryrodu Ukrainy ta chomu zberezhenia y vidnovlennia pryrodnykh ekosystem ye vazhlyvym u povoiennomu vidnovlenni [How the war affects the nature of Ukraine and why the preservation and restoration of natural ecosystems is important in post-war reconstruction]. <https://ecoaction.org.ua/iak-vijna-vplyvaie-na-pryrodu.html>.

8. Yak viina vplynula na ekonomiku Ukrainy [How the war affected the economy of Ukraine]. (n.d.). <https://www.dw.com/uk/ak-vijna-vplynula-na-ekonomiku-ukraini/a-63093916>.

Отримано 05.12.2023

UDC 338.2

Alla Vintonyak

PhD in Natural Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Management and Administration,
Ivano-Frankivsk Educational and Scientific Institute of Management
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

E-mail: alla.vintoniak22@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-7729-7602>

ResearcherID: [JTS-6786-2023](https://orcid.org/0000-0002-7729-7602)

Nadiia Vakyn

Lecturer at the Department of Management and Administration,
Ivano-Frankivsk Educational and Scientific Institute of Management
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

E-mail: vakyn.n.m@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0005-0639-4391>

ResearcherID: [rid73317](https://orcid.org/0009-0005-0639-4391) and [vakyn.n.m](https://orcid.org/0009-0005-0639-4391)

METHODS OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AS A TOOL FOR INFLUENCING THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE

This article examines the methods of environmental management as a tool for influencing the economic development of the state. The author provides a definition of the concept of «ecological state of the environment». Information on the main centers of environmental problems concentration is provided. The article discloses information on the main environmental pollutants, the volume of discharges into water resources, the impact of agricultural land development on soil quality, etc. First of all, the article reveals the relationship between the ecological state of the environment and the economic development of the state. The author examines modern approaches to environmental management and their impact on the economy, in particular the role of sustainable practices in stimulating innovation,

conserving resources, and reducing the negative impact on the environment. The article also analyzes the importance of cooperation between the government, the public and enterprises in achieving sustainable development through the application of environmental management methods. It is important for the author to reveal the ways of environmental management in order to ensure the economic stability of the state. Among them, it is worth highlighting: legislative regulation, economic instruments, technological innovations, education and Informing, international cooperation. The author analyzes modern strategies and methods used for a balanced approach to environmental management and stimulation of sustainable economic growth. The article reveals the main aspects of the impact on the ecosystem and economic development of Ukraine in the conditions of military conflict, as well as provides specific measures to solve them. Among such aspects, the following are highlighted: violation of the ecological balance; negative impact on infrastructure; economic damages; increase in environmental risks; violation of international standards. Attention is focused on measures to solve these problems: restoration of infrastructure; environmental cleanup; stimulating economic recovery; support for agriculture, etc.

Keywords: *ecological state of the environment; economic growth; economic losses; environmental management; sustainable economic development.*

Fig.: 1, References: 7.